

Bacheloroppgave

ADM 650 Statsvitenskap

**Nyere norsk utenrikspolitikk i lys av økonomisk
globalisering**

Siri Tenden Myklebust

Totalt antall sider inkludert forsiden: 35

Molde, 21.05.10

Publiseringsavtale

Tittel på norsk: Nyere norsk utenrikspolitikk i lys av økonomisk globalisering

Tittel på engelsk:

Forfatter(e): Siri Tenden Myklebust

Fagkode: ADM 650

Studiepoeng: 15

Årstall: 2010

Veileder: Dag Magne Berge

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Opgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 21.05.10

Innhold

1.0 Innledning.....	6
2.0 Teori.....	7
2.1 Kjennetegn ved moderne økonomisk globalisering	7
2.2 Staten sin rolle i den nye økonomien.....	10
2.3 Nasjonale forskjeller.....	16
2.4 Nærmere om problemstillingen.....	17
2.5 Avgrensninger.....	18
2.6 Metode – valg av dokumenter og refleksjon over kildebruk.....	18
3.0 Empiri.....	19
3.1 Den norske utviklingen.....	19
3.2 Nyere norsk utenrikspolitikk i lys av økonomisk globalisering.....	21
4.0 Oppsummering.....	29
5.0 Avslutning.....	31
6.0 Litteraturliste.....	32

1.0 Innledning

Et viktig aspekt i debatten vedrørende den siste globaliseringsbølgen siden 70-tallet har dreiet rundt forholdet mellom globalisering og hvilken innvirkning dette har for stater sine muligheter for styring. Et mye brukt eksempel for å illustrere det ideologiske klimaet i årene etter 1989 og berlinmurens fall er ”The End of History and the Last Man”. Her proklamerte Francis Fukuyama markedsliberalismens endelige seier over sosialismen, og predikerte en endelig triumf for den politiske og økonomiske liberalismen. Det finnes ulike globaliseringshypoteser. Noen, deriblant Held og tilhengerne av `constraints` retningen, ser globaliseringen som en kraft som setter restriksjoner på staten sitt politiske handlingsrom. Andre, som Cerny, snakker om en transformasjon og fremveksten av `konkurransesstaten`. (Weiss 2005a, Weiss 2003). I ”Globalization in Question” argumenterer Hirst og Thompson for at globaliseringen medfører en innsnevring av det politiske handlingsrommet ved at staten mister sin rolle som suveren kilde til autoritet og som viktigste økonomiske aktør, men gjenoppstår som en aktør som delegerer makt og autoritet til andre aktører og nivåer. Felles for disse teoriene er at de ser globalisering som en kraft som setter restriksjoner på stater sine muligheter for styring og dermed fører til en innsnevring av det politiske handlingsrommet. (Weiss 1997, Tranøy og Østerud 2001). I sterk kontrast til de nevnte teoriene finner vi Linda Weiss som kritiserer disse forfatterne sine antagelser om at globaliseringen fører til en stat som er i tilbakegang. Hennes teorier om globalisering bygger på analyser der hun fremhever statens fortsatt viktige rolle i den internasjonale økonomien. Denne oppgaven vil i all hovedsak bygge på Weiss sine teorier om forholdet mellom økonomisk globalisering og innvirkningen på stater sine muligheter for styring. Disse teoriene er hentet fra følgende bidrag: *“Globalization and the Myth of the Powerless State”* (1997), *“Managed Openness: Beyond Neoliberal Globalism”* (1999), *“States In The Global Economy : Bringing Domestic Institutions Back In”* (2003), *“The State-augmenting Effects of Globalisation”* (2005b), og *“Global governance, national strategies: how industrialized states make room to move under the WTO”* (2005a). Med utgangspunkt i det teoretiske konseptet Weiss som presenterer gjennom sine bidrag vil jeg analysere nyere norsk utenrikspolitikk. Målet med oppgaven er å forsøke å avdekke, i lys av den økonomiske globaliseringen, om det i tråd med Weiss sine teorier har skjedd en endring i staten sin tilnærming til industrien og næringslivet som kan gjenfinnes som en endring i den økonomiske utenrikspolitikken. Et viktig formål med analysen vil være å avdekke en mulig endring i norsk utenrikspolitikk med hensyn til hvordan myndighetene

definerer interesseområder for denne, og en tilsvarende endring for hva som nå defineres som sentrale utenrikspolitiske virkemidler.

Det teoretiske fundamentet for oppgaven vil i all hovedsak vil bygge på Weiss, men jeg vil bruke sekundærlitteratur for å plassere Norge innenfor de konseptene som Weiss presenterer.

Begrunnelsen for valg av tema ligger i at endringer i utenrikspolitikken har stor politisk relevans. Den faglige relevansen ligger i den pågående debatten om hvordan globaliseringen påvirker stater sine muligheter for styring i en stadig mer internasjonalisert økonomi.

2.0 Teori

Det er uenighet om både omfanget og virkningene av begrepet økonomisk globalisering, nedenfor følger en drøftelse av dette begrepet og hva som kjennetegner moderne økonomisk globalisering. Videre vises det til noen perspektiver som tolker globaliseringsprosessene på ulike måter der det følger en drøftelse av noen ulike perspektiver på staten sin rolle i den internasjonaliserte økonomien. Avslutningsvis følger en drøftelse av nasjonale forskjeller med hensyn til organisering av forholdet mellom stat og marked.

2.1 Kjennetegn ved moderne økonomisk globalisering

De siste tiårene har vært preget av en markant økning av handel på tvers av landegrensene.

”Since 1960, the ratio of world exports to GPD has more than doubled, and trade is now accounting for 25 % of global GPD.” (Glyn 2006:97, jf. Eriksen 2006:111). Det er viktig å merke seg betydningen av direkte utenlandsinvesteringer, ofte omtalt som `FDI` (foreign direct investments), har i den nye økonomien. Det er imidlertid forekomsten av finanstransaksjoner, valutaspekulasjon og porteføljeinvesteringer som har økt betraktelig i årene etter bruddet med Bretton Woods systemet. *”Gjennom 1980-tallet økte utenlandske investeringer mellom tre og fire ganger så raskt som veksten i utenrikshandel. Siden dereguleringene av valutamarkedene er finansbevegelser over landegrensene økt atskillig*

raskere, og utgjorde mot slutten av 1990-årene mer enn femti ganger dagsverdien av internasjonal handel.” (Tranøy og Østerud 2001:14).

Det er ulike oppfatninger om hvor integrert den nye verdensøkonomien er. I hvilken grad nasjonalstaten fremdeles har en viktig rolle som økonomisk aktør, og videre om globaliseringen er virkelig verdensomspennende, transnasjonal i sin karakter slik begrepet forutsetter. I det neste vil jeg beskrive kjennetegn ved den moderne globaliserte økonomien ved å bruke Linda Weiss sin ”Globalization and the Myth of the Powerless State” der hun kritiserer en teoriretning som omtales som globalismen eller hyperglobalisme. Selv om artikkelen er fra 1997 og tallmaterialet er over ti år gammelt gir denne artikkelen viktige innsikter i hvordan diskursen rundt globaliseringens krefter og omfang ikke alltid samsvarer med realitetene.

Globalisme henviser til en ideologi som støtter globalisering innenfor neoliberale rammer, den baserer seg på en slags teknologisk/økonomisk determinisme. ”*Globalists therefore predict convergence on neoliberalism as an increasing number of states adopt the low-taxing, market-based ideals of the American modell.*” (Weiss 1997:3, 4).

Tilhengere av denne ideologien tar ofte andelen av FDI og en økt kapitalmobilitet til inntekt for å underbygge sine hypoteser at det globale og det nasjonale nivået befinner seg i et stadig mer ujevnt styrkeforhold til fordel for det globale. I sin artikkel kritiserer Weiss globalistenes antagelser der de identifiserer transnasjonaliseringen av produksjon som den drivende mekanismen for økonomisk integrasjon. Det problematiske for Weiss er at globalistene konkluderer med økt integrasjon og i økende grad en denasjonalisert produksjon ved å se på de samlede strømmene av FDI. Dette er problematisk siden den største andelen av utenlandske direkteinvesteringer er investeringer i ikke- industriell virksomhet, som for eksempel investeringer i eiendom. Videre er disse investeringene i stor grad knyttet til eksisterende virksomheter, ikke nye bransjer. Tilslutt ser man en drastisk nedgang av utenlandske direkteinvesteringer i forhold til total langsiktig investeringsflyt. Her foretar investorer en langsiktig, strategisk investering i en utenlandsk bedrift for å oppnå fortjeneste, men også kontroll og innflytelse. I stedet ser vi nå en markant økning i porteføljeinvesteringer som er kortsiktige investeringer der siktemålet er å oppnå avkastning. I den nye økonomien er det de enorme finansbevegelsene, og spesielt valutaspekulasjon som representerer det virkelig nye.

Fremveksten av institusjonelle investorer representerer et annet viktig kjennetegn i den internasjonaliserte økonomien. Dette er mektige aktører som investerer i ulike fond

over hele verden. Statens Pensjonsfond Utland faller under denne kategorien og fondet er blant de største aktørene på det internasjonale markedet.

Overnasjonale organisasjoner som IMF, Verdensbanken og WTO, og regionale institusjoner som EU, er fremtredende i debatten rundt stater sine muligheter for styring i en internasjonalisert økonomi. Nasjonale myndigheter må forholde seg til retningslinjer og vedtak truffet av disse i utforming og implementering av hjemlig politikk. Eksempelvis er norske myndigheter forpliktet til å etterleve konkurransereguleringer truffet av WTO, samtidig må myndighetene etterleve mange av EUs direktiver som implementeres i norsk lovverk gjennom EØS- avtalen. Den faglige uenigheten er relatert til i hvilken grad disse organisasjonene begrenser stater sine muligheter for styring på det innenlandske markedet.

Hoveddelen av all økonomisk aktivitet foregår i stor grad mellom stater i den nordlige delen av verden, her spesielt OECD- statene, mens statene i den sørlige delen av verden, og spesielt Afrika, er vesentlig mindre integrert. Innenfor det førstnevnte området foregår hoveddelen av all handel i og mellom Nord- Amerika, Europa (EU) og Øst- Asia. Dette har blitt betegnet som en triadisering. (Eriksen 2006). Videre har det skjedd en overnasjonal regionalisering ved etablering av handelstrakter i de tre regionene; NAFTA, EU og ASEAN. En stor andel av verdenshandelen foregår innenfor, og mellom disse blokkene. Det foregår konkurranse mellom disse, og EUs etablering av "Lisboatraktaten" kan ses som et forsøk fra EU å øke sin konkurransekraft i forhold til de to andre blokkene. (Weiss 1997, Eriksen 2006).

Utenlandske direkteinvesteringer utgjør imidlertid en liten del av den økonomiske aktiviteten, dette forteller oss at økonomien fremdeles har en nasjonal forankring. "*While there is no reason to underestimate the extent and speed of this development, foreign direct investments make up a small portion of total investments, and much international trade still consists of exchanges between relatively distinct national economies.*" (Eriksen 2006:112).

Verdensøkonomien har blitt fremstilt som så integrert at det kontekstuelle elementet ved en bedrift har mistet sin betydning. Det har blitt hevdet at en bedrifts lokalisering, og det institusjonelle rammeverket som omgir denne i form av et lands formelle lover og regelverk og uformelle verdier, normer og holdninger, kan i stadig mindre grad sette begrensinger på bedrifters opptreden. "*that corporations-whether satisfied or disgruntled with a particular national environment-can simply take a `random walk` in the world market, escaping the confines of any nation-state.*" (Weiss 1997:9). Realiteten er imidlertid at andelen virkelig transnasjonale selskaper er relativt beskjeden. "*On virtually*

all the important criteria- share of assets, ownership, management, employment, the location of R&D- 'the importance of a home base remains the rule, not the exception'." (Weiss 1997:10). Dersom man utgår fra at kostnadsreduksjon i produksjon er bedriftenes primære siktemål ved utflagging av denne, og at ny transport- og informasjonsteknologi muliggjør at bedrifter kan flytte sin produksjon til lavkostnadsland, burde man forvente å finne en større andel av utenlandske direkteinvesteringer nettopp til disse landene. Når dette ikke viser seg å være tilfellet vil særlig tre faktorer bidra som forklarende. Nye teknologier gjør at kostnadene knyttet til disse i form av utstyr og maskiner blir viktigere, og besparelser knyttet til nærhet til råvarer og billig arbeidskraft blir mindre. Videre vil de i de kunnskapsintensive næringene være behov for spesialisert arbeidskraft som i mange tilfeller utgjør en del av bedrifters teknologi, og dermed utgjør en fast kostnad. Utfallet blir at besparelser knyttet til etablering i lavkostnadsland for å senke lønnskostnader blir mindre. Endelig vil veksten i tertiærnæringene med nye produksjonsformer og en mer diversifisert produktstrøm ofte forutsette en nærhet mellom produsenter og leverandører der lokale, og ikke globale, nettverk blir viktige.

2.2 Staten sin rolle i den nye økonomien

Etter 1989 og berlinmurens fall som signaliserte slutten på den kalde krigen var mange ute for å proklamere markedsliberalismens endelige seier over sosialismen, og en konvergens til det amerikanske neolibérale idealet. Som nevnt innledningsvis er et mye brukt eksempel "The End of History and the Last Man" der Francis Fukuyama predikerer en endelig triumf for den politiske og økonomiske liberalismen. De senere årene har imidlertid en annen oppfatning fått fotfeste. I stedet for å snakke om en forvitring av staten er det heller snakk om en transformasjon. Denne teoriretningen omtales som "the constraints view". Her fremheves de utfordringene som følger av globaliseringsprosessen, blant annet at stater svært eksponerte overfor globale kapitalmarkeder, den makten multinasjonale selskaper har i forhold til å flytte sin produksjon, innlemmelse i et globalt handelsregime, og i noen tilfeller europeisk integrasjon. Alle disse faktorene vil i følge tilhengerne av denne teoriretningen ikke gi en stat som er i tilbaketrekning, slik hyperglobalistene forutså, men heller en stat som er "straitjacketed". Globaliseringen er en kraft som setter restriksjoner på staters handlingsrom, standardiserer institusjoner og flytter beslutningsmakt og autoritet til andre nivåer og aktører.

Det må anføres at drøftelsen av `hyperglobalisme` og av `constraints` retningen i denne oppgaven bygger på sekundærlitteratur. Der det i drøftelsen vises til argumenter og slutninger som eksisterer innenfor disse retningene vil dette være hentet fra Weiss sine bidrag som ligger til grunn for denne oppgaven, og følgelig være basert på hennes fremstilling.

I ”The State-augmenting Effects of Globalisation” medgir Weiss at det er en del sannhet i argumentene man finner innenfor `constraints` tenkningen. Like fullt viser hun til det som hun mener er to store mangler ved disse teoriene. Den første er at alt fokuset er flyttet til de hindringene som globaliseringen skaper, uten å ta i betraktning de mulighetene som nå oppstår. Et viktig poeng hos Weiss er at utfordringer for nasjonal tilpasning oppstår som følge av økonomisk integrasjon, men at disse er nøytralisert, moderert eller forsterket av den enkelte nasjonale, institusjonelle konteksten. Det vil være viktig å belyse hvordan ulike politiske aktører oppfatter disse endringene i omgivelsene, og hvordan de velger å møte disse. Den andre begrensningen ved `constraints` tenkningen er det hun mener er et for stort fokus på maktskifter og forvitring av statens makt til fordel for andre aktører. Hun hevder de overser at staten inngår i nasjonale og transnasjonale nettverk der det skjer en sammenfletting av makt med andre aktører. Her refererer Weiss til Michael Mann som mener å ha funnet at i et lengre perspektiv har transnasjonale og nasjonale interaksjoner gått hånd i hånd, ikke på bekostning av hverandre. *”As national networks have grown, so too have transnational ones. This is a story of structural and political entwinement, of mutual reinforcement, rather than of power displacement.”* (Weiss 2005b:346).

Hirst og Thompson har, i ”Globalization in Question”, i likhet med Weiss kritisert tesen om hyperglobalisering. Her kritiserer de blant annet hyperglobalistenes antagelse om at vi nå er inne i en kvalitativt ny tilstand. Hirst og Thompson konkluderer med at antallet økonomiske transaksjoner ikke er vesensforskjellig fra siste liberale epoke på 1900- tallet. Videre argumenterer de for at genuint transnasjonale selskaper forekommer langt sjeldnere enn hyperglobalismen forutsetter. Dermed er de mer styringsoptimistiske enn hyperglobalister. (Tranøy og Østerud 2001:19). De insisterer på at staten vil fremdeles ha en viktig rolle, men ikke i de tradisjonelle termene som suveren kilde til makt og som den viktigste økonomiske aktøren. I stedet vil staten være den viktigste kilden til legitimitet og en autoritet som delegerer makt til andre nivåer, både til det sub- nasjonale og overnasjonale nivået. Dette er i følge Weiss en svært smal definisjon av statsmakt og har klare innvendinger mot Hirst og Thompson sin analyse. Disse forfatterne overser betydningen av variasjoner blant ulike stater og deres evner til tilpasning. Hennes tredelte

argument, slik det redegjøres for i "Globalization and the Myth of the Powerless State", er at nasjonalstater vil få større betydning. I stedet for å miste flere funksjoner vil stater tilpasse seg; vi vil se sterke stater som tilretteleggere, og ikke som ofre av internasjonalisering; og fremveksten av katalyserende stater som konsoliderer nasjonale og regionale handels- og investeringsnettverk. (Weiss 1997).

Med hensyn til den første delen av argumentet setter hun fokus på at i diskursen rundt staters kapasitet for økonomisk styring har deres muligheter blitt feilaktig koplet som et valg mellom keynesiansk eller en neoliberal makroøkonomisk politikk. Poenget er at en stats muligheter for styring ikke kan begrenses til makroøkonomi. Det finnes store muligheter for styring på nøkkelområder, eksempelvis i industripolitikken. Hun viser til blant annet Tyskland der hun finner at staten har stor innvirkning på bedriftsstrategier innenfor enkelte industrier, blant annet gjennom en politikk som former strategiske partnerskap og innovasjonsstrategier. Hun hevder at tendensen til å forvente en institusjonell konvergens, og det å ikke anerkjenne variasjoner blant stater er nøye forbundet. Begge baserer seg på en "politikk instrument" teori om statskapasitet. *"Any diminution in the importance of a particular policy tool is taken as evidence of a loss of state power."* (Weiss 1997:18). Industripolitikk eller teknologipolitikk må nødvendigvis være kreativ og omstillingsdyktig for å kunne ta innover seg endringer i industrien. Hovedpoenget er dermed at en stats kapasitet for tilpasning kan ikke utelukkende måles opp mot makroøkonomisk kapasitet. *"It rests, perhaps more than ever, on industrial strategy, the ability of policy-making authorities to mobilize savings and investment and to promote their deployment for the generation of higher value-added activities."* (Weiss 1997:19).

Den andre delen av argumentet der hun ser stater som tilretteleggere for internasjonalisering bygger på observasjoner hun har gjort i ulike land. Her mener hun å finne at myndighetene har en viktig rolle overfor næringslivet. Denne rollen består blant annet i å sikre insentiver for finansiering av utenlandske investeringer, promotere teknologiallianser mellom nasjonale og utenlandske bedrifter, og arbeid for å fremme etableringen av lokale produksjonsnettverk eller næringsklynger. Hun viser til blant andre Korea og Taiwan der hun finner tre strategier som myndighetene benytter for å legge til rette for globaliseringsstrategier for nasjonale bedrifter. Her oppmuntret de nasjonale bedrifter til å investere i utenlandske kapitalmarkeder for å finansiere investeringsprosjekter. Videre supplerer de private utenlandsinvesteringer for å fremme nasjonale bedrifters ekspansjon i utviklingsland. Endelig mottar nasjonale bedrifter støtte

for å inngå i teknologiske partnerskap med multinasjonale selskaper innenfor strategiske sektorer, eksempelvis innenfor telekommunikasjon og bioteknologi. Disse observasjonene hevder hun er vanskelig å forene med beskrivelsen av stater som maktesløse og passive overfor transnasjonaliseringen.

I den siste delen av argumentet viser hun til at utfordringene som internasjonaliseringen reiser gjør at stater søker å øke sin kontroll over det eksterne miljøet. For å oppnå kontroll hevder Weiss at det er generelt to strategier som kan gjenfinnes. Begge involverer en bygging eller forsterkning av maktallianser. `Oppover` via mellomstatlige koalisjoner på det regionale eller internasjonale nivået. Og/eller `nedover` via offentlig/privat allianser på hjemmemarkedet. Weiss bruker Michael Lind sin terminologi når hun beskriver slike stater som katalyserende stater. (Weiss 1997). *"(...)far from relinquishing their distinctive goals and identity, states are increasingly using collaborative power arrangements to create more real control over their economies-and indeed over security."* (Weiss 1997:24). For å generalisere en katalyserende stat setter hun denne som kontrast til en integral stat, der sistnevnte kjennetegnes ved territoriell kontroll over produksjon, sikkerhet og kilde til legitimitet. Dette gjør hun for å fremheve tendensen til at stater nå søker tilpasning til nye utfordringer ved å inngå i, eller styrke strategiske partnerskap med andre statlige eller ikke-statlige aktører. Dette skjer primært på regionalt og internasjonalt nivå, men også på det sub-nasjonale nivået. Et viktig poeng for Weiss er imidlertid at slike katalyserende stater vil ha ulike forutsetninger som følge av ulike historiske og institusjonelle forhold. (Weiss 1997, Weiss 1999).

I *"Global governance, national strategies: how industrialized states make room to move under the WTO"* videreutvikler Weiss argumentene som hun presenterte i *"Globalization and the Myth of the Powerless State"*. Hennes formål er å vise mer spesifikt hvordan stater innenfor OECD- området tilpasser seg internasjonaliseringen. Hun søker å imøtegå argumentene fra tilhengerne av `constraints` retningen om at en stadig tettere økonomisk integrasjon og et globalt handelsregime under WTO fører til at stater mister sine virkemidler for makroøkonomisk styring. Og videre at dette resulterer i en innsnevring av det politiske handlingsrommet. Bakgrunnen for hennes argumenter er utviklingen i retning økt økonomisk integrasjon, samt et strukturelt skifte i handelen med en overgang fra sekundær- til tertiærnæringer der sistnevnte nå er de viktigste for de utviklede landene med hensyn til fortsatt økonomisk vekst. Dette innebærer at disse landene er gått bort fra det som tidligere var avgjørende for vekst, å øke produksjonskapasiteten, til det som nå er det viktigste for nasjonal velferd, utvide

kunnskapsgrunnet og utvikle innovative teknologier. Et hovedpoeng hos Weiss er at de virkemidlene som stater nå har mistet, her spesielt de restriksjonene WTO setter på tollsatser og subsidiering av konkurranseutsatt industri, ikke har direkte implikasjoner for stater sine muligheter for styring. De nevnte virkemidlene var avgjørende for oppbyggingen av industrien og veien mot økonomisk vekst, men for de mest utviklede landene er disse nå virkemidlene utdaterte. Disse statene benytter seg av nye virkemidler for å møte utfordringene som følger av den økonomiske globaliseringen. Disse virkemidlene viser seg i de utviklede landene sin industripolitikk som relateres til den økonomiske utenrikspolitikken.

Flere globaliseringstester vektlegger den økonomiske integrasjonen og de restriksjonene WTO setter på de enkelte staters muligheter for politisk styring av industripolitikk. Det har blant annet blitt hevdet at dette begrenser staters politiske virkemidler med hensyn til oppgradering av egen industri, investeringer og eksportprofil. Samtidig hindrer det globale handelsregimet politikk som favoriserer innenlandsk industriutvikling og handelsrelaterte strategier som har som formål å oppnå eksportfortrinn. Det er Weiss sin påstand at selv om dette handelsregimet setter restriksjoner på bruk av virkemidler som var viktige i industrialiseringsfasen, overgangen fra u-land til i-land, er disse restriksjonene ikke gyldige som forklaringsfaktorer på utviklede stater sine muligheter for politisk styring av egen industri. Det første poenget er at de virkemidlene som nå er forbudt gjennom WTO er av mindre betydning for et relativt avansert utviklingsland der den økonomiske veksten i stor grad avhenger av kunnskapsintensiv teknologi. Det andre poenget er at de virkemidlene som er tillatt, eller ikke eksplisitt forbudt, er fordelaktige for relativt avanserte utviklingsland. Av dette hevder Weiss at vi kan se tilløp til en fornyet statsaktivisme i de utviklede statene der myndighetene nå har en mer strategisk og proaktiv tilnærming til sin industripolitikk.

På bakgrunn av dette diskuterer Weiss statens fornyede, og i noen tilfeller utvidete rolle innenfor fire viktige områder. Myndighetenes styring av vitenskap og teknologi, promotering av risikokapital, statlige innkjøpsordninger og økt eksportkapasitet gjennom blant annet utstrakt bruk av offentlig-privat samarbeid.

Myndighetene innenfor OECD-området har nå iverksatt en rekke programmer for å promotere høyteknologiske firmaer. Disse programmene inkluderer blant annet FoU-virksomhet for å skape fremtidige konkurransefortrinn, utbygging av sofistikert infrastruktur for promotering og beskyttelse av immaterielle rettigheter, informasjon og telekommunikasjon. Samt utvikling og overføring av teknologisk kunnskap via offentlig-

privat samarbeid. Som følge av økt global konkurranse har myndigheter nå endret sin tilnærming til subsidieringen av FoU- virksomhet. Mens slike midler tidligere ble gitt uten særlig motkrav, stiller myndighetene nå krav til forskningen som gir disse en mulighet for å etablere prioriteringer og kontrollere resultater. Dette reduserer klart forskningens frihet og autonomi der myndighetene nå setter tidsbegrensninger, resultater om måloppnåelse og definerer områder for forskning.

Liberaliseringen av finansmarkedene har medført en nedgang i statlig kreditttilførsel til industrien. Like fullt fortsetter myndigheter i de enkelte land å støtte utvalgte industrier. For å stimulere til innovasjon og strategiske investeringer i utvalgte innenlandske sektorer er myndighetene innenfor OECD- området aktive enten ved direkte tilførsel av, eller ved å stimulere tilførselen av risikokapital. Før WTO var denne støtten indirekte gjennom rettslige grep og/eller skatteordninger til fordel for innovative virksomheter. Nå er denne støtten mer direkte ved at myndigheter gir finansielle insentiver for leverandører av risikokapital, eller direkte ved at staten tilfører risikokapital gjennom statlig støttede risikokapitalfirmaer.

I følge Weiss har statlige innkjøpsordninger alltid vært et viktig, men underanalysert område av industripolitikk. Fordi det kan brukes på den ene siden som et verktøy for å bygge storbedrifter og støtte nasjonale produsenter. Og på den andre som et middel for å få utenlandske produsenter til å gå inn i nasjonale utviklingsprosjekter, har dette fått fornyet relevans som et politisk instrument som brukes for å oppfylle nasjonale utviklingsmål. Med hensyn til myndighetenes eksportpromotering er den infrastrukturen stater nå skaper gjennom at offentlige representanter innehar funksjoner fra den private sektoren. Her markedsfører de nasjonale bedrifter på den internasjonale arenaen og innhenter informasjon om markeder. Dette i en rolle som informatør, megler og en som sikrer kontrakter. På eksportområdet er stater mest aktive i programmer som tar sikte på å øke markedsandelen i land der nasjonale bedrifter allerede opererer. Å få adgang til nye markeder gjennom handelsutsendinger, handelsdiplomati, eksportkreditt og offentlig-privat samarbeid og sikre innkjøp av produkter og tjenester for innenlandske bedrifter. *"Firms report that an informational infrastructure is nowadays more critical than subsidies for penetrating exports markets. (JETRO, 2002:28)"* (Weiss 2005a:746). *"(...)export promotion has always been an important adjunct to the state`s economic policy and diplomacy portfolio; now, however, it has become the much more visible (and multifaceted) component of state activism."* (Weiss 2005a:737).

2.3 Nasjonale forskjeller

Skillet mellom en Rhine- kapitalismemodell og en anglosaksisk- kapitalismemodell bunner i en debatt om globaliseringen fører til at nasjonale kapitalismer konvergerer mot det neo - liberale idealet jf. Fukuyama, eller om disse forskjellene vil vedvare i en stadig mer internasjonalisert økonomi.

Weiss påpeker at for å finne frem til variasjoner mellom ulike stater og ulike politiske virkemidler er det fruktbart å anlegge et historisk- institusjonelt perspektiv for å avdekke og forklare nasjonale forskjeller. I ”Globalization and the Myth of the Powerless State” legger hun spesielt vekt på at tradisjoner og institusjonelle forhold eller kapasiteter vil variere blant ulike land. Hennes påstand er at visse land er bedre rustet til å møte de utfordringene en mer internasjonalisert økonomi medfører enn andre. Hun trekker frem et skille mellom to modeller for markedsorganisering/kapitalisme. Rhine- modellen blir brukt for å beskrive stater som har koordinerte markedsøkonomier, der staten fører en aktiv politikk overfor det nasjonale næringslivet. Den anglosaksiske- modellen blir brukt om stater som har liberale markedsøkonomier, og der staten tradisjonelt sett har hatt en `armslength approach` til næringslivet. Et hovedpoeng for Weiss er at i det vil det være de statene som kan sies å tilhøre Rhine- modellen som vil være best rustet for å møte de nye utfordringene i den internasjonaliserte økonomien. Dette følger av disse statene sin evne til å inngå i ulike overnasjonale koalisjoner med et sterkt utgangspunkt som følger av tette, institusjonelle koblinger på nasjonalt og sub- nasjonalt nivå. Videre vil stater som faller under den anglosaksiske- modellen ha desto svakere interne koblinger, og dermed vil disse forsøke å kompensere for denne mangelen ved å inngå i mange allianser på overnasjonalt nivå. I en tid da evnen til nyskaping og omstilling er avgjørende for økonomisk vekst vil det i følge henne være de statene som har utstrakt samarbeid med- og tette koblinger til næringslivet som vil ha et klart konkurransefortrinn. (Weiss 1997).

I følge tilhengere av `constraints` retningen, der Weiss refererer til Held, er globalisering en kraft som setter restriksjoner på staters politiske handlingsrom og undergraver statens rolle som økonomisk aktør. Dette argumentet blir ofte etterfulgt av en påstand om en forvitring av nasjonale kapitalismer, og Weiss viser til Cerny som ser slutten for koordinerte markedsøkonomier der disse blir tvunget til å konvergere mot en neoliberal markedsmodell. (Weiss 2005a, Weiss 2003). Weiss kritiserer Held og Cerny sine antagelser om en konvergens der hun hevder at disse forskjellene vil heller bestå, og eventuelt forsterkes, alt avhengig av den enkelte nasjonale institusjonelle kontekst. Hun finner at statene som har tradisjonelt sett hatt et nært samvirke mellom stat og næringsliv,

`developmental states` eller `koordinerte markedsøkonomier`, fortsatt har en aktiv rolle i økonomien og overfor det nasjonale næringslivet. Hun finner forklaring i teorien om `stivhengighet`. I stedet for en tilbaketrekning finner hun en endring i de virkemidler statene nå bruker overfor næringslivet. Hun fant også, mer overraskende nok, at de statene som tradisjonelt sett har hatt en `armslenght approach` til næringslivet, de anglosaksiske statene, har nå en mer aktiv holdning til det nasjonale næringslivet. Hun argumenterer likevel for at disse vil legge hovedvekten på eksportdelen av det hun benevner som strategisk aktivisme. (Weiss 2005a). I denne oppgaven vil det tas utgangspunkt i det skillet som hun skisserte i "Globalization and the Myth of the Powerless State" fra 1997. Ulike historiske- og institusjonelle forhold er av stor betydning for hvordan ulike land vil tilpasse seg de endringene som følger av den internasjonaliserte økonomien. I første del av analysen vil jeg forsøke å vise til viktige historiske og institusjonelle forhold som har preget den norske utviklingen for å plassere Norge innenfor en kapitalismemodell.

Mens hyperglobalismen ser forholdet mellom statsmakten og internasjonal markedsutvikling som et nullsumspill der mer marked gir mindre stat, har det innenfor sammenlignende politisk økonomi eksistert en lang tradisjon for å se stat og marked som komplementære institusjonelle organisasjonsformer. Peter Katzenstein har gjennom sine studier sett på små og åpne europeiske økonomier og hans hovedpoeng er at små stater har funksjonelle motiver for å ønske seg en åpen verdensøkonomi. Slike stater er mer avhengige av internasjonalt bytte. Videre har disse landene en stor offentlig sektor som muliggjør at staten kan kompensere de gruppene som taper i konkurransen på det internasjonale markedet. Det følger av dette at de er lettere å opprettholde et korporativt beslutningssystem og en konsensusorientert politisk kultur. Disse kvalitetene vil være viktige siden de vil gjøre det enklere for staten å drive omstillingsarbeid for å opprettholde konkurranseevnen. (Tranøy og Østerud 2001).

2.4 Nærmere om problemstillingen

I analysen vil målet være å finne frem til om det har skjedd en endring i norsk politikk i lys av den økonomiske globaliseringen som kan underbygge Weiss sin påstand om at økonomisk globalisering har gitt rom for en `fornytt statsaktivisme` innenfor de mest utviklede landene. Der mener hun å finne at myndighetene har endret sin tilnærming til hjemlig industri og næringsliv. Denne fornyede statsaktivismen kan, i følge Weiss, bli

gjenfunnet i disse statene sin økonomiske utenrikspolitikk. Dermed blir det en viktig oppgave å avdekke en eventuell endring i norsk utenrikspolitikk. Dette gjennom å avdekke en mulig endring i hvordan politikken som beskrives oppfatter endringer i de internasjonale omgivelsene og hvordan disse endringene best kan møtes. Det blir viktig å reflektere over om de interesseområdene og virkemidlene som beskrives i de politiske dokumentene samsvarer med hennes beskrivelse av en sterk stat. Med det mener jeg om Norge fremdeles kan karakteriseres som en koordinert markedsøkonomi og innenfor en Rhine- modell, som igjen har stor betydning for debatten om konvergens eller fortsatt nasjonale forskjeller.

De målene og virkemidlene som formidles i de politiske dokumentene som ligger til grunn for analysen vil bli satt opp mot de indikatorene Weiss benytter for å beskrive den katalyserende staten og fremveksten av en fornyet statsaktivisme.

Målet med oppgaven er dermed å forsøke å avdekke, i lys av den økonomiske globaliseringen, om det i tråd med Weiss sine teorier har skjedd en endring i staten sin tilnærming til industrien og næringslivet som kan gjenfinnes som en endring i den økonomiske utenrikspolitikken.

2.5 Viktige begreper og avgrensninger

Utenrikspolitikken dekker flere viktige områder og i denne oppgaven vil det gjøres en avgrensning til det området av utenrikspolitikken som omfatter handels -, industri- og næringslivspolitik. Omfanget av oppgaven tilsier at det vil ikke la seg gjøre å innbefatte alle de indikatorene Weiss benytter i sin argumentasjon i denne analysen. I stedet vil de interesseområder og virkemidler som fremheves som sentrale i de politiske dokumentene linkes mot sentrale elementer i Weiss sine teorier.

2.6 Metode - Valg av dokumenter og refleksjon over kildebruk

I analysen vil det bli lagt til grunn skriftelige dokumenter. Kapittel 3.1 vil bygge på sekundærlitteratur og Francis Sejersted sin redegjørelse av `den norske Sonderweg`. Dette for å plassere Norge innenfor Weiss sitt teoretiske konsept. I kapittel 3.2 vil analysen bygge på politiske dokumenter. Dette er hovedsaklig stortingsmeldinger samt noen pressemeldinger og taler hentet fra regjeringens hjemmesider. Denne analysen vil i all

hovedsak bygge på utenrikspolitiske dokumenter og utenriksdepartementets Stortingsmelding nr. 15 (2008-2009), ”*Interesser, ansvar og muligheter*”. Jeg vil imidlertid, der dette er hensiktsmessig supplere med St.meld. nr. 9 (2008-2009) ”*Perspektivmeldingen 2009 fra Finansdepartementet*” og St. meld. nr. 7 (2008-2009) ”*Et nyskapende og bærekraftig Norge*” fra Nærings- og handelsdepartementet, der disse meldingene drøfter mer inngående de temaene som tas opp i St. meld. nr. 15 (2008-2009) fra utenriksdepartementet.

I en synliggjøring av implikasjonene av å bygge på slike politiske dokumenter i en analyse er det viktig å understreke skillet mellom *beskrivende* og *faktisk* politikk. De dokumentene som blir brukt i analysen er planlagte og interessebaserte politiske dokumenter, og vil nødvendigvis befinne seg på et intensjonsnivå.

Omfanget av oppgaven medfører en begrensning og selektivitet i dokumenter som tas med i analysen, noe vil nødvendigvis falle utenfor. Det må understrekes at formålet med oppgaven er å forsøke å avdekke hvordan myndighetene oppfatter endringer på det internasjonale nivået og hvordan de vil møte disse endringene. Dermed er målet å finne et eventuelt *samsvar* mellom problemoppfatning, interesseområder og virkemidler som formidles i de nevnte politiske dokumentene og de indikatorene som Weiss bruker for å beskrive en katalyserende stat og en fornyet statsaktivisme.

3.0 Empiri

3.1 Den norske utviklingen

Den norske ”Sonderweg” er en gjennomgang av den norske industrikapitalistiske utviklingen med særlig vekt på nasjonale tradisjoner, etablerte strukturer og økonomisk politikk. Sentrale kjennetegn som har hatt betydning for den norske utviklingen er mangelen på et nasjonalt storindustri- og finansborgerskap. Utviklingen er preget av et sterkt småborgerskap nært forbundet og identifisert med en demokratisk utvikling. Denne sterke småborgerskapsideologien fungerte som en barriere mot store maktkonsentrasjoner i det økonomiske liv og Sejersted karakteriserer den kapitalistiske utviklingen i Norge som en demokratisk kapitalisme. Sterke sentrifugale og kommunalistiske krefter knyttet til småborgerskapets sterke stilling, og mangelen på et sterkt finansborgerskap gir en del av forklaringen til hvorfor det aldri ble utviklet et sterkt forretningsbankvesen i Norge. Et annet viktig aspekt ved den norske utviklingen er det frivillige institusjonaliserte

samarbeidet på lokalt plan i gråsonen mellom det offentlige og private som var avgjørende for utbygging av lokale sparebanker og lokale elektrisitetsverk. Norges vei ut av krisen i 30-årene og den sterke økonomiske veksten som fulgte i årene etter forklares med en usedvanlig livskraftig småindustribevegelse. I følge Sejersted gav den norske tradisjonen rom for å ta selvstendige økonomiske initiativer og entreprenørskap.

Etter 1945 gikk staten inn og tok det overordnede ansvaret for produksjonen. Med utbyggingen av velferdsstaten fulgte det en utbredt forestilling om at produksjonen skulle underlegges et allment velferdshensyn. Sejersted viser til Karl Popper som argumenterte for `den skrittvisе samfunnsteknikk`. Denne besto av små skritt og korrigerings underveis, og med dette hevder Sejersted at sosialdemokratiet fant sin form. Spesielt for Norges tilfelle var den rollen staten spilte i produksjonslivet som kapitalist, og spesielt statens rolle som nyetablerer eller entreprenør. Dette kan forklares ut fra mangelen på sterke forretningsbanker og mangelen på et sterkt industri- og finansborgerskap. Hjemmemarkedsindustrien som vokste frem etter 1945 fikk, i 1960-årene etter norsk innlemmelse i EFTA, demonstrerte sitt progressive potensial gjennom utenlandsk konkurranse. Denne utviklingen ble hjulpet frem av en statlig industripolitisk offensiv og innføringen av et system for indikativ planlegging. Dette systemet besto av en etablering av en rekke offentlige industrifonds.

”Det indikative lå i tilbudet om samarbeid og støtte fra det offentlige for dem som foretok spesielle satsinger, slik som å etablere seg i distriktene, satse på ny teknologi eller i spesielle bransjer og lignende(..)Utbyggingen av systemet med de offentlige industrifonds kan også ses på som en del av den generelle utbyggingen av det offentlige kredittformidlingsystem. (...)Gjennom kredittrasjonering, blant annet ved regulering av tillatelser til å legge ut obligasjonslån, og ved den indikative planlegging påvirket staten direkte produksjonsstrukturen.”(Sejersted 2002:335).

I denne tiden så man også en statlig offensiv for å reise ny kraftkrevende, eksportrettet industri. Her engasjerte staten FN's tidligere generalsekretær, Trygve Lie, til å arbeide for å få utenlandske selskaper til å etablere seg i Norge. En annen viktig fornyelsesstrategi var forskningen. Selv om det manglet en skikkelig koordinering av denne og industripolitikken påpeker Sejersted at på mange områder hadde den offentlig støttede forskningen stor betydning for industrien, og stod også for noen få spektakulære innovasjoner.

Oljeindustrien har hatt en stor betydning for den norske økonomiske struktur. Norge manglet de strukturelle betingelsene for å bygge ut oljesystemet og måtte hente inn

utenlandske aktører som hadde den nødvendige teknologi, kapital, nettverk eller organisasjon. De var et overordnet hensyn å lokke disse aktørene til Norge. Et sentralt element i utviklingen av oljesystemet har vært å knytte utbygging til norske leveranser. Og ved ”teknologiavtalen” forpliktet utenlandske oljeselskaper seg til å legge betydelige deler av sin forskning til Norge. I følge Sejersted har denne politikken skapt store muligheter for norsk leverandørindustri, og stimulert forskning og kompetansebygging. Det må imidlertid anføres at Sejersted ser oljesystemet som en mulig trussel mot deler av det som kjennetegner det tradisjonelle norske økonomiske system.

Av Sejersted sin beskrivelse av den norske industrikapitalistiske utviklingen, og av hva som har tradisjonelt sett kjennetegnet forholdet mellom myndighetene og næringslivet kan man karakterisere Norge som en koordinert markedsøkonomi og innenfor en Rhine – modell. Norge oppfyller kravene til Weiss sin karakterisering av en sterk stat der denne kjennetegnes av tette institusjonelle koblinger på det nasjonale nivået, og der myndighetene har hatt en aktiv rolle overfor den hjemlige industrien og næringslivet.

3.2 Nyere norsk utenrikspolitikk i lys av økonomisk globalisering

Stortingsmelding nr. 15 (2008-2009), ”Interesser, ansvar og muligheter”, er en helhetlig melding om norsk utenrikspolitikk. Motivasjonen for meldingen var at endringer de siste 20 år utfordrer norske samfunnsinteresser og stiller nye krav til utenrikspolitikken. Denne meldingen bidrar til regjeringen sin samlede analyse av, og drøftelse om hvordan globalisering og geopolitisk endring utfordrer det norske samfunnet. Det fremheves at meldingen har et langsiktig og strategisk perspektiv som vil løfte frem et tydeligere fokus på norske interesser i en stadig mer kompleks verden. Globalisering utfordrer norske interesser og endrer utenrikspolitikken virkemidler for ivaretagelse av disse. I meldingen hevdes det at det finnes gode grunner til en ny, overgripende gjennomgang av hva som er norske utenrikspolitiske interesser. Påstanden er at globaliseringen nødvendiggjør en revitalisert tilnærming til norske interesser. Det er et økende behov for strategiske prioriteringer i utenrikspolitikken; politikken må underlegges en klar forståelse av hva som er norske hovedinteresser og viktigste mål. Det vil være behov for prioritering av strategier og tiltak som utnytter fortrinn på områder der Norge er store. Eksempelvis på områder som olje og gass, skipsfart, fisk og fiskeproduksjon, som er avgjørende for fremtidig verdiskapning. Videre er det et økende behov for å se norske interesser innefor et globalt

perspektiv; de vedvarende globaliseringsprosessene utvider norske utenrikspolitiske interesser, både geografisk og til nye politiske felt. Det blir viktig med større politisk synlighet og resultater på områder der norsk kompetanse er etterspurt globalt. Påstanden i meldingen er at globaliseringens sammenveving av det globale, nasjonale og lokale øker den utenrikspolitiske betydningen av hvordan samfunnet og økonomien er organisert. Det fremheves at i den nye økonomien er et omstillingsdyktig næringsliv og entreprenørskap avgjørende. Endelig er det et økende behov for å forlate en snever forståelse av norsk interessepolitikk; globalisering medfører en utvidelse av det som er norske realpolitiske verktøy. Kompetanse innenfor fredsbygging, samfunnsutvikling og internasjonal organisering bør ses som realpolitiske ressurser. Dette innebærer en utvidelse av interessebegrepet. De delene av utenrikspolitikken som normalt assosieres med idealpolitikk blir nå nødvendige virkemidler for å fremme norske samfunnsinteresser. Dette for å sikre det som er utenrikspolitikkenes fremste oppgave: behovet for velferd og sikkerhet.

Globaliseringen retter et fokus mot Norges rolle eller identitet som utenrikspolitisk aktør. Det uttales at geografi, tradisjon og næringsstruktur legger mye av premissene for denne identiteten. Dermed blir det avgjørende å utnytte egenskaper hvor Norge har relative fortrinn, og kan gjøre en forskjell i internasjonal politikk. Disse områdene er først og fremst knyttet til kyst og havområdene. Områder som olje og gass, fisk og fiskeriprodukter, skipsfart, ressurser og muligheter i nordområdene, men også knyttet til staten som betydelig finansiell aktør gjennom SPU. Alt dette bidrar til å øke den utenrikspolitiske betydningen av hvordan samfunnet er organisert. Det fremheves flere steder i meldingen at den norske modellen må brukes som en ressurs. Gevinster som har blitt hentet fra internasjonalisering skyldes i stor grad en produktiv og omstillingsdyktig økonomi med en høy yrkesdeltakelse. Velferd, utdanning, et utstrakt samarbeid mellom myndighetene og partene fra arbeidslivet og et utviklet sikkerhetsnett som bidrar til at arbeidsstyrken har vært åpen for omstilling og jobbskifter. Det beste svaret for å møte utfordringene fra en stadig mer integrert verden er å videreutvikle denne modellen. Norske erfaringer omsettes i potensiell utenrikskapital, omdømmeeffekten må ikke undervurderes. Norske myndigheter kan oppnå respekt, synlighet og interesse for politisk dialog med viktige globale aktører som igjen gir muligheter for å formidle andre interesser som er avgjørende for Norge. Det som har vært primært innenrikspolitiske strategier og virkemidler skal nå tilpasse norsk økonomi til en globalisert verden. Dette leder til det som fremheves som den viktigste utfordringen i årene som kommer; å gjøre Norge til en

fremtidsrettet kunnskapsnasjon som kan møte globaliseringen offensivt og skape nye verdier, nye arbeidsplasser og nye kilder til inntjening for fortsatt å finansiere en vital velferdsstat. Denne utfordringen er først og fremst innenrikspolitikk, men globaliseringsprosessene knytter det lokale og det globale sammen. Innenrikspolitikk får en sterkere global dimensjon og utenrikspolitikken griper dypere inn i nasjonal politikk. Dette betyr at utenrikspolitikken må tilpasses nasjonale utfordringer og bygge på nasjonale ressurser i større grad enn før. Som kort nevnt ovenfor blir omdømmepolitikken brukt som en illustrasjon på denne sammenvevingen av innenriks- og utenrikspolitikk.

Meldingen behandler problemstillingene som oppstår som følge av et voksende aktørmangfold i den internasjonale politikken. Som nevnt så representantene fra `constraints` retningen, i likhet med Hirst og Thompson, et voksende aktørmangfold som en utvikling der staten mistet makt til fordel for andre aktører. Dette begrenset staten sine styringsmuligheter. (Weiss 2005b, Tranøy og Østerud 2001). En overordnet problemstilling som meldingen behandler er hvordan myndighetene kan utnytte de økte politiske mulighetene som oppstår som følge av dette mangfoldet. Synet er at staten er utfordret, men ikke svekket. Det fremheves at i lys av finanskrisen og de siste års høye oljepriser har statens rolle blitt styrket langs noen dimensjoner, spesielt vis a vis sentrale markedsaktører innen finans, økonomi og energisektoren. Synet er at det er samlet sett flere fordeler, enn begrensninger som følge av aktørmangfold. Mangfold gir flere muligheter å spille på for å ivareta norske interesser. I meldingen blir aktørmangfoldet assosiert med en form for institusjonell læring. Det blir avgjørende for utenrikspolitikken å inneha kunnskap om hvordan samarbeide med nye og ukonvensjonelle aktører, der dette blir en sentral forutsetning for å kunne dra veksler på det voksende mangfoldet i internasjonal politikk. Muligheter for innflytelse vil avhenge av en kompetanse og synlighet på områder hvor Norge har forutsetninger og interesser av å spille en rolle. Dette forutsetter et skjerpet fokus på hva som tjener norske interesser. Evne og vilje til prioritering blir avgjørende i en tid der aktør og alliansemønstrene blir stadig mer komplekse globalt. Det påpekes i meldingen at norske interesser på mange måter kan best ivaretas ved tett dialog og allianser med ikke-statlige aktører og fleksible offentlig/privat grupperinger nasjonalt og internasjonalt. En sentral målsetning for utenrikspolitikken er dermed å arbeide for effektive samarbeidsformer. Mangfoldet av aktører bringer med seg et behov om en fornuftig og fremoverskuende forvaltning av samfunnets behov og utenrikspolitikk som strekker seg utover det som har vært den tradisjonelle stat til stat politikken.

Det finnes lange tradisjoner for mellomstatlig samarbeid i Norden gjennom Nordisk råd. Nå fremheves det imidlertid at det er et mål for regjeringen å videreutvikle dette samarbeidet i lys av globaliseringen. I St. meld. nr. 7 (2008-2009), *”Et nyskapende og bærekraftig Norge”*, fra Nærings- og handelsdepartementet drøftes dette samarbeidet mer inngående. Det vises blant annet til `nordisk Globaliseringsforum` som ble etablert i 2008. Dette forumet vil diskutere hvordan de nordiske landene kan utforme strategier som ivaretar de mulighetene som globaliseringen gir. Målet for forumet er å utvikle en kunnskapsbasert nordisk økonomi. For å nå dette målet er det avgjørende med utviklingen av et grenseoverskridende samarbeid om forskning, innovasjon og kunnskapsutveksling. Dette for å styrke denne regionens økonomiske konkurransevne på den internasjonale arenaen. Synet som formidles i meldingen styrker Michael Mann sin påstand, som referert til i Weiss, at transnasjonale og nasjonale interaksjoner eksisterer side ved side, og ikke på beskostning av hverandre. Videre styrkes Weiss sitt argument om at i stedet for en forvitring av makt til fordel for andre aktører, er det tale om en gjensidig forsterkende prosess ved en sammenfletting av makt med andre aktører. (Weiss 2005b, Weiss 1997).

St. meld. nr. 15 (2008-2009) fra utenriksdepartementet tar også opp forholdet mellom utenrikspolitikken og norske investeringer i utlandet. I politikken som beskrives i det neste kan vi trekke klare paralleller til det Weiss hevder kjennetegner myndighetenes rolle i eksportpromotering. (Weiss 2005a). Det understrekes i meldingen at utenrikspolitikken bidrar til å forme bildet av Norge i utlandet, og dette har stor betydning for hvordan norske bedrifter og produkter blir mottatt ute. Et positivt bilde kan fungere som en døråpner for norsk næringsliv i møtet med det internasjonale markedet. Norske bedrifter er svært avhengige av kompetent arbeidskraft, og et positivt bilde vil kunne gjøre det lettere å rekruttere spesialister. Lite korrupsjon og stabile rammebetingelser vil kunne tiltrekke utenlandske investeringer som bringer med seg kunnskap og teknologi som er avgjørende for fortsatt verdiskapning i Norge. For å oppnå en langsiktig økonomisk vekst og et dynamisk næringsliv må Norge utvikles til et attraktivt sted for lokalisering av kapital og teknologi. Denne utviklingen vil også bidra til at norske aktiviteter vil stå sterkere internasjonalt, og dette er en viktig utenrikspolitisk oppgave i årene fremover. Videre blir det lagt vekt på økt geografisk fokus i omdømmearbeidet. Det vises blant annet til en analyse som avdekker summen av omdømmerelaterte norske interesser. Denne avdekker hvor norsk næringsliv primært har sine interesser og av dette vil regjeringen kanalisere ressurser til 19 fokusland.

Videre i denne meldingen under overskriften ”Sikre økonomi og samfunnsinteresser i en globalisert verden” er påstanden at med integreringen som følger av globalisering er det få sider ved utenrikspolitikken som ikke berører økonomi og velferd. Næringsliv og samfunn er globalisert og dette reiser en rekke oppgaver også for utenrikspolitikken i å drive en aktiv næringspolitikk og stimulere til innovasjon, skape nye arbeidsplasser og styrke industrielle miljøer i Norge. Tradisjonelt sett har utenrikspolitikken hatt en sentral rolle i å ivareta norske økonomiske interesser i utlandet, eksempler er skipsfartsindustrien. I meldingen fremheves det at globale handelsspørsmål illustrerer at utenrikspolitikk og økonomi henger nært sammen, og integreres stadig tettere. Norske bedrifter, eksempelvis innenfor olje og gass, maritime næringer, sjømat og alternativ energi som etablerer seg i utlandet, representerer en utvikling som setter nye krav til norsk politikk. Virkemidler for å fremme norsk økonomi og velferd er dermed en viktig oppgave for utenrikspolitikken og plasseringen av norske ambassader og generalkonsulater og oppgavene disse innehar, må vurderes i lys av globaliseringen.

Den andre mars i år undertegnet utenriksministeren en fiskeriavtale med India. I den forbindelse ble det blant annet uttalt at konkurransen om det asiatiske markedet øker og det er avgjørende å bygge sterke økonomiske og politiske bånd til denne regionen for å ivareta norske interesser i fremtiden. Norge har en betydelig kompetanse innenfor akvakultur og det ligger et stort potensial for samarbeid med India i denne sektoren. Norge og India har også slutført forhandlinger om en skatte- og trygdeavtale som er ment å gi forutsigbare rammebetingelser for norske bedrifter som ønsker å etablere seg i denne regionen. (Utenriksdepartementet 2010).

St. meld. nr. 15 (2008-2009) er den første meldingen som har en samlet gjennomgang av norske energi- og klimainteresser – og utfordringer i et utenrikspolitisk perspektiv. I fremleggelsen av meldingen understrekes det at det ikke er myndighetene sitt mål å politisere energiinteressene siden dette ikke er i tråd med norsk tradisjon. Et annet viktig argument er omdømmeeffekten. Energipolitikk koples til utenrikspolitikk gjennom at denne industrien globaliseres og dermed åpner opp for viktige oppgaver i utenrikspolitikken. Utfordringene knyttet til energiressursene kommer i form av mulighetene for fremtidig verdiskapning, fremtidige inntekter og mulige positive koplinger til andre politikkområder. Blant annet er det en viktig utenrikspolitisk oppgave er å bistå energiindustriens i dens internasjonaliseringsbestrebelse. Meldingen understreker det norske handlingsrommet langs to viktige spor. Utnytte norsk kompetanse på olje og gass området, og en kraftfull satsing på fornybar energi. Det er avgjørende å satse på områder

der Norge kan sies å ha relative fortrinn. Teknologi, kompetanse og forvaltningserfaring er et viktig salgskort, og en viktig oppgave for utenrikspolitikken er å fremme næringsinteresser på dette området. Ambassader må plasseres strategisk etter hvor oljeindustrien har sine interesser og der det må etableres samarbeid mellom ambassadene og representanter fra denne industrien. Meldingen varsler også et behov for orientering mot en helhetlig havpolitikk som berører alle sider ved havbruk. Sektorinteresser og politikk må ses innenfor en større ramme som gjør det mulig å definere mål og handlinger som er bærekraftige og tjener langsiktige norske og globale interesser. I dokumentet fremheves det at det i fremtiden vil stilles strengere krav til samordning, interesseavveininger og regulering av disse aktivitetene på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå.

I St. meld. nr. 7 (2008-2009) fra Nærings- og handelsdepartementet uttales det videre at regjeringen vil prioritere handelsavtaler som gir størst økning av samhandel; nye EFTA- handelsavtaler med India og Russland og bilaterale handelsavtaler med Kina. Dette departementet vil også utarbeide en næringspolitisk strategi for små og mellomstore bedrifter, og opprette et strategisk råd for å styrke disse bedriftene sin posisjon i utenlandske markeder. Målet er at å fremme disse bedriftene vil være et av hovedkriteriene for fremtidig tildeling av nærings- og profileringsmidler til utenriksstasjonene. Gjennom Innovasjon Norge vil det fremmes ytterligere samarbeid om regional og internasjonal tilstedeværelse som gir norsk næringsliv færre kontaktpunkter å forholde seg til. Et samfunn i endring medfører at virkemiddelapparatet må bli en mer aktiv partner i bedrifters innovasjonsprosess. Virkemiddelapparatet må kombinere rollen som tilskuddforvalter med et aktivt samspill med bedriftene for å stimulere til innovasjon i næringslivet.

Når det angår utenlandske investeringer i Norge fremheves det i St. meld. nr 15 (2008-2009) fra utenriksdepartementet at disse tiltrekkes av gode norske forskningsmiljøer. Gjennom forskningspolitikken er det et mål at Norge skal være foretrukne partnere for utenlandske selskaper. Dette følger av det disse selskapene bringer med seg i form av sentral kunnskap og kompetanse og viktige nettverk som kan gjøre det mulig for norske selskaper å få innpass i store og viktige markeder internasjonalt. Politiske virkemidler som tidligere rettet seg til selskaper på norsk jord får nå betydning for utenlandske selskaper med aktiviteter i Norge. Dermed omgjøres det som i praksis er innenrikspolitiske virkemidler til utenrikspolitikk. I regjeringens næringspolitikk, St. meld. nr. 7 (2008-2009) fra Nærings- og handelsdepartementet, heter det blant annet at

næringslivet er avhengig av en økonomisk politikk som sikrer konkurransevne, gir stabile rammevilkår og en stat som fører en aktiv næringspolitikk i et partnerskap med næringslivet og arbeidstakere. Et overordnet hensyn er å etablere betingelser og vilkår som bidrar til innovasjon og nyskaping. For å bidra til dette har utenriksdepartementet tett faglig samarbeid med virkemiddelapparatet for næringslivet. Regjeringen har økt støtten til Innovasjon Norge og styrket samarbeidet mellom utenriksdepartementet og Innovasjon Norge. (Utenriksdepartementet 2010). En bredt orientert utenrikspolitikk forutsetter at denne innehar oppdatert og relevant kunnskap på en rekke områder. I meldingen fra utenriksdepartementet påpekes det at kunnskapsgrunnlaget må utvikles bevisst og målrettet i forhold til det som er utenrikspolitikkenes målsetninger, innhold og virkemidler. Her ser man klare elementer av det Weiss beskriver som myndighetenes styring av vitenskap og teknologi. (Weiss 2005a). Det fremheves at relevant kunnskap og kompetanse ikke bare viktige suksessfaktorer i dagens økonomi og samfunn, men også en forutsetning for fremtidig verdiskapning. Av dette følger det videre at den norske forsknings og utdanningssektoren er av stor betydning på flere nivåer i utenrikspolitikken. Dette utdypes nærmere i St.meld. nr. 7 (2008-2009), *Et nyskapende og bærekraftig Norge*, fra Nærings- og handelsdepartementet som er den første norske helhetlige stortingsmeldingen om innovasjon. Ambisjonen for meldingen var å sette et sterkere fokus på innovasjon. Meldingen presenterer helheten i regjeringens arbeid for å legge til rette for en langsiktig og bærekraftig økonomisk utvikling, og evnen til innovasjon er avgjørende for en slik utvikling. Stadig hardere internasjonal konkurranse og stadig kortere produktcykluser bærer med seg et krav om nyskapende bedrifter og næringsmiljøer. Det fremheves i meldingen at det er avgjørende for fortsatt verdiskapning å utvikle et mer kunnskapsintensivt næringsliv. Som et ledd i dette er oppbygging av en langsiktig kunnskapsproduksjon ved oppbygging av den generelle forskningskapasiteten, ikke minst på områder der Norge har relative fortrinn. For å nå målet om å utvikle et mer kunnskapsintensivt næringsliv vil regjeringen stimulere til økt forskning i bedrifter og utviklingen av forskningsmiljøer. Eksempelvis ved å styrke næringsrettede virkemidler som for eksempel brukerstyrte programmer og FoU- kontrakter. En viktig oppgave er å styrke samspillet mellom næringsliv og forskning, styrke og bedre koordineringen av forskningsresultater og sikre norske bedrifter tilgang til internasjonale forskningsresultater. Regjeringen vil også styrke næringsrelevant, brukerstyrt forskning gjennom BIA-ordningen. Videre vil regjeringen styrke satsningen på forsknings- og utviklingskontrakter i Innovasjon Norge for å stimulere til økt samarbeid om innovasjon. Disse kontraktene

inngås mellom parter i næringslivet eller mellom det offentlige og næringslivet. Her ser man klare elementer av Weiss sin argumentasjon om at global konkurranse har ført til at myndigheter har endret sin tilnærming til subsidieringen av FoU- virksomhet. (Weiss 2005a). Myndighetene har videre innført av et nytt bevilgningssystem for finansiering av forskningsinstituttene. Basisbevilgninger skal i større grad gjøres resultatavhengig, en fordeling av basisbevilgninger etter oppnådde resultater i form av kvalitet og relevans. De økonomiske virkemidlene må ha en utforming som fremmer kvalitet og relevans. Videre må Forskningsrådet sitt strategiske ansvar overfor instituttene tydeliggjøres og styrkes. Øke bevilgninger til de teknisk- industrielle instituttene for å gi disse muligheter til kunnskapsbygging på strategiske områder og fremstår som gode leverandører av forskningsbasert kunnskap. Regjeringen vil også arbeide for videre kommersialisering av forskningsresultater gjennom FORNY- programmet og sette økt fokus på beskyttelse av immaterielle rettigheter.

Det fremheves i St. meld. nr. 7 (2008-2009) fra Nærings- og handelsdepartementet at regjeringen vil legge til rette for at norske virksomheter bygger seg gode hjemme og blir vinnere ute. Det blir avgjørende å sette et sterkere fokus på rammebetingelsene til næringslivet. Infrastrukturpolitikken må ses som sentralt virkemiddel for å skape vekstkraft. Dermed vil regjeringen vil videreutvikle transportsystemer og elektronisk infrastruktur. Regjeringens mål er at det offentlige virkemiddelapparatet og kommunale og fylkeskommunale aktører videreutvikler sin tilretteleggende rolle for å etablere møteplasser, nettverk og infrastruktur. Synet er at for et næringsliv som i større grad opererer globalt kan betydningen av geografiske og næringsmessige klynger være avgjørende for å tiltrekke seg investeringer. Regjeringens tiltak for å stimulere til nettverk kanaliseres blant annet gjennom Innovasjon Norge, Norsk Forskningsråd og SIVA. Og gjennom programmer som NCE og ARENA. NCE- programmet tilbyr finansiell og faglig støtte til utvalgte regionale næringsklynger, blant annet legger de til rette for kommersialisering av forretningsideer. Programmet skal koordinere og målrette privat og offentlig innsats for å utvikle klynger. Målet for ARENA- programmet er å øke verdiskapning i regionalt næringsliv ved å styrke samspeillet mellom næringsaktører, kunnskapsaktører og det offentlige. Dette er i overensstemmelse med Weiss sin argumentasjon om stater som tilretteleggere for internasjonalisering. (Weiss 1997).

I meldingen fra Nærings- og handelsdepartementet settes det videre fokus på entreprenører og mindre bedrifter sin avhengighet av ekstern finansiering i oppstartsfasen i form av lån eller aktiv eierkapital. I meldingen vises det til internasjonale undersøkelser

der Norge scorer lavt på slike finansieringstiltak. De siste årene har imidlertid slike tiltak gjennomgått en betydelig vekst i Norge. Offentlige tiltak i kapitalmarkedet blir begrunnet med at de skal bidra til å gjennomføre prosjekter som er samfunnsøkonomisk lønnsomme, men som ikke blir finansiert i det private markedet. På bakgrunn av dette har regjeringen har de siste 11 årene bidratt til å opprette 15 såkornfond gjennom såkornordningen. Denne ordningen forvaltes av Innovasjon Norge og innebærer at staten deltar i finansiering av private investeringselskaper gjennom tilførsel av ansvarlig lånekapital. Formålet er at midlene skal utløse privat kapital og kompetanse. Målgruppen for de landsdekkende midlene er innovative prosjekter. Videre er de distriktsrettede midlene geografisk begrenset til å investere innenfor det til enhver tid definerte distriktpolitiske virkeområdet. I 2001 ble Argentum Fondsinvesteringer opprettet som et statlig investeringselskap som deltar med minoritetsandeler i spesialiserte investeringsfond for aktivt eierskap. Det uttales at regjeringen vil følge situasjonen i Argentum nøye for å sikre at virksomheten bidrar til et godt fungerende kapitalmarked for det nyskapende næringslivet i Norge. I 2008 opprettet regjeringen et nytt statlig investeringselskap, Investor AS. Begrunnelsen for opprettelsen var at dette ville sikre norske bedrifter en bedre tilgang på risikovillig egenkapital. Selskapet skal prioritere det som er regjeringens satsningsområder. Det uttales at gjennom tilførsel av egenkapital, langsiktig eierskap og styrerepresentasjon vil selskapet bli et viktig virkemiddel i regjeringens innovasjonspolitik. Denne utviklingen som beskrives med en fremvekst av statlig støttede investeringselskaper er helt i tråd med utviklingen Weiss beskriver blant stater innenfor OECD- området der myndighetene nå er mer aktive som tilfører- eller stimulerer tilførselen av risikokapital. (Weiss 2005a).

4.0 Oppsummering

I de utenrikspolitiske dokumentene som ligger til grunn for analysen fremheves det at globalisering og geopolitisk endring medfører at grensene mellom utenrikspolitikk og innenrikspolitikk viskes ut. Dette stiller større krav til overgripende helhetstenkning, samarbeid på tvers av departementene, samordning, tydeliggjøring av prioriteringer og målretting av aktiviteter. Det blir avgjørende med godt oppdaterte virkemidler og en organisering som sørger for koherens mellom innenriks- og utenrikspolitikk, og de aktører som opptrer på vegne av Norge internasjonalt. Økonomisk globalisering og en skjerpet konkurransesituasjon for norsk næringsliv reiser en rekke utfordringer også for

utenriksdepartementet med hensyn til å drive en aktiv næringspolitikk og stimulere til innovasjon, skape nye arbeidsplasser og styrke industrielle miljøer i Norge. Globalisering hevdes å forsterke kravene til kunnskap og kompetanse innenfor utenriktjenesten. Eksempelvis fremheves betydningen av å inneha kunnskap om språk kultur, region, makroøkonomi og handelssamkvem. Dette illustrerer at utenrikspolitikken har nå utvidet sitt interesseområde til å omfatte flere politikkområder. Her kan man trekke paralleller til den utviklingen som Weiss skisserte der myndighetene har en mer aktiv tilnærming til industri og næringslivet som gjenfinnes i den økonomiske utenrikspolitikken. (Weiss 2005a).

Weiss argumenterte også for at myndighetene også hadde en mer strategisk og proaktiv tilnærming til industri og næringsliv. Dette kan gjenfinnes i et gjennomgående fokus i meldingene på interesseavveininger og på regjeringens strategiske satsningsområder for å sikre en langsiktig økonomisk vekst. (Weiss 2005a, Weiss 1999). Dette ser vi også i argumentasjonen om at blir avgjørende med samordning av aktiviteter for å sikre en helhetlig norsk opptreden internasjonalt. Utviklingen krever en samordning med flere departementer, men også med representanter fra det private. Utenriktjenesten utvides utover i verden som følge av globaliseringens kompleksitet og uforutsigbarhet, men også innover i Norge som følge av et behov for samarbeid med en rekke andre samfunnsaktører. Aktørmangfoldet blir i stor grad sett som en utvikling som gir økte politiske muligheter i tråd med Weiss sin argumentasjon. (Weiss 2005b).

Vi finner klare elementer av Weiss og hennes vektlegging av bruken av offentlig-privat samarbeid i meldingene der disse beskriver politikken på området for norske utenlandsinvesteringer, og innenfor forskning, innovasjon, teknologioverføring, nettverk og næringsklynger. (Weiss 2005a, Weiss 1997).

Utviklingen i statlige investeringsselskaper i Norge de siste årene styrker også klart Weiss sin argumentasjon om at myndighetene innenfor OECD- området er mer aktive i tilførselen av risikokapital. (Weiss 2005a).

Av Sejersted sin beskrivelse av den norske Sonderweg kunne Norge karakteriseres som en koordinert markedsøkonomi som igjen er et sentralt kriterium for om en økonomi faller under en Rhine- modell. Gjennom de nyere politiske dokumentene som ligger til grunn for denne analysen beskrives en sterkt koordinerende stat. Det synes klart at myndighetene fremdeles har en aktiv rolle i den nasjonale økonomien, eller i det minste har ambisjoner om å spille en slik rolle. Dermed kan man spørre seg om teorien om `stiahengighet` kan gi en del av forklaringen slik Weiss argumenterte for. Gjennom denne

analysen finner man samsvar på flere av de indikatorene som Weiss benytter for å beskrive den katalyserende staten og en fornyet statsaktivisme. Dette kan sies å understøtte Weiss sin påstand om at stater tilpasser sine politiske virkemidler for å møte de nye utfordringene på den internasjonale arenaen. Det er viktig å understreke begrensningene ved denne analysen. Her spesielt det viktige skillet mellom beskrivende og faktisk politikk, samt omfanget som har medført en begrensning og en selektivitet i de dokumentene som denne analysen bygger på.

5.0 Avslutning

Et viktig aspekt i debatten om økonomisk globalisering er hvilken innvirkning dette har på velferdsstaten. En av de som har drøftet dette forholdet er Bob Jessop. Han viser til at en økende økonomisk integrasjon og stadig hardere internasjonal konkurranse setter krav til stater om å oppnå strukturell konkurranseevne. På bakgrunn av dette argumenterer Jessop for at velferd og sosiale rettigheter blir underordnet behovet for arbeidsmarkedsfleksibilitet der stater nå er avhengige av et omstillingsdyktig næringsliv og evnen til stadig innovasjon. (Jessop 1994). Om man tar i betraktning de siste årenes pensjonsreformer i Norge og de øvrige nordiske landene er det mulig å trekke visse paralleller til den utviklingen som Jessop beskriver. I St. meld. nr. 9 (2008-2009) fra Finansdepartementet fremheves også sammenhengen mellom velferdsordninger og økonomisk bærekraft. Velferdsordninger må i større grad ses i sammenheng med finansiering og meldingen diskuterer ulike reformtiltak i velferdsordningene.

Forholdet mellom velferd og strukturell konkurranseevne blir ikke forfulgt i denne oppgaven siden omfanget tilsier at det hadde ikke vært mulig å redegjøre for dette temaet på en hensiktsmessig måte. Det synes klart at dette aspektet ved økonomisk globalisering er omfattende og bør være gjenstand for en egen drøftelse.

6.0 Litteraturliste

- Eriksen, Tore Linnè (2006): Globalisation: Myth, Miracle, Monster?. In Banik, Dan. *Poverty, Politics and Development. Interdisciplinary Perspectives*. Bergen. Fagbokforlaget.
- Finansdepartementet. 2009. *Perspektivmeldingen 2009*. St. meld. nr. 9 (2008-2009). Oslo: Finansdepartementet
- Jessop, Bob 1994. Post-Fordism and the state. In Ash Amin. *Post-Fordism. A reader*. Oxford: Blackwell.
- Lunde, Leiv og Thune, Henrik M.FL. (2008): "NORSKE INTERESSER UTENRIKSPOLITIKK FOR EN GLOBALISERT VERDEN". "GRUNNLAGSRAPPORT FRA UTENRIKSDEPARTEMENTETS REFLEKSPROSJEKT" AIT Trykk Otta AS, 2008 CAPPELEN DAMM AS, 2008
- Nærings- og handelsdepartementet. 2008. *Et nyskapende og bærekraftig Norge*. St. meld. nr. 7 (2008-2009). Oslo: Nærings- og handelsdepartementet
- Sejersted, Francis 2002. "Den norske "Sonderweg", kap. 11 i *Demokratisk kapitalisme*. Pax. I artikkelsamling. 41 s.
- Tranøy, Bent Sofus og Østerud, Øyvind (red.) (2001): "Mot et globalisert Norge? Rettslige bindinger, økonomiske føringer og politisk handlingsrom" Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Utenriksdepartementet. 2009. *Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk*. St. meld. nr. 15 (2008-2009). Oslo: Utenriksdepartementet.
- Utenriksdepartementet. 2009. *Tema: Innlegg om stortingsmelding 15 på civitas frokostmøte*.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utenriksministeren/2009/jgs_civita.html?id=555821 (Lest:13. 05. 2010)
- Utenriksdepartementet. 2009. *Tema: Utenriks tjenestens arbeid med næringslivet*.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utenriksministeren/2009/naeringsliv.html?id=574416 (Lest 13.05. 2010)
- Utenriksdepartementet. 2010. *Tema: Norge og India inngår avtale om fiskerisamarbeid*.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/pressemeldinger/2010/fiskerisamarbeid.html?id=594340> (Lest:13.05. 2010)

Weiss, Linda (Editor) (2003): "*States In The Global Economy : Bringing Domestic Institutions Back In*" Cambridge University Press

Weiss, Linda (2005a): "*Global goverance, national strategies: how industrialized states make room to move under the WTO*" *Review of Internatonal Economy* 12:5 December 2005: 723-749. London: Routledge

Weiss, Linda (1997): "*Globalization and the Myth of the Powerless State*" In *New Left Review* 1/225: 3-27

Weiss, Linda (1999): "*Managed Openness: Beyond Neoliberal Globalism*" In *New Left Review* 1/238: 126-140

Weiss, Linda (2005b): "*The State-augmenting Effects of Globalisation*" *New Political Economy*, Vol. 10, No. 3, September 2005 Routledge

